

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Полтавського державного

медичного університету

професор

І.П.Кайдашев

2021р.

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ за результатами фахового семінару при Полтавському державному медичному університеті щодо попередньої експертизи дисертаційної роботи аспіранта очної (денної) форми навчання

ХІЛІНІЧА ЄВГЕНІЯ СЕРГІЙОВИЧА

за темою: «ВПЛИВ ЗУБНИХ ПЛАСТИНКОВИХ ПРОТЕЗІВ НА МОРФО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН МАЛИХ СЛИННИХ ЗАЛОЗ ПІДНЕБІННЯ»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю

221 – Стоматологія

(протокол № 15 від «22» червня 2021 року)

м. Полтава 2021

Голова засідання: д.мед.н., професор Шешукова Ольга Вікторівна

Секретар засідання: к.мед.н., доцент Денисенко Софія Валеріївна

Присутні: проректор з наукової роботи, д.мед.н., професор Кайдашев І.П., д. мед. н., професор Аветіков Д.С., д.мед.н., професор Дмитренко М.І., д.мед.н., професор Дворник В. М., к.мед.н.. доцент Давиденко Г.М., д.мед.н.. професор Єрошенко Г.А., д.мед.н., професор Куроєдова В.Д., к.мед.н., доцент Локес К.П., к.мед.н., доцент Луценко Р.В., д.мед.н., професор Нідзельський М.Я., д.мед.н., професор Ніколішин А.К., д.мед.н., професор Новіков В.М., д.мед.н., професор Петрушанко Т.О., д.мед.н., професор Смаглюк Л.В., д.мед.н., професор Силенко Ю.І., д.мед.н., професор Старченко І.І., д.мед.н., професор Ткаченко І.М., д.мед.н., професор Ткаченко П.І, к. мед. н. доцент Кіндій Д. Д., к.мед.н., доцент Цветкова Н.В., д.мед.н., професор Шепітько В.І. Співробітники кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів.: к.мед.н., доцент Давиденко В.Ю.

Всього присутніх: 24 особи.

Порядок денний:

Попередня експертиза дисертаційної роботи аспіранта очної (денної) форми навчання кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Полтавського державного медичного університету Хілініча Євгенія Сергійовича «Вплив зубних пластинкових протезів на морфофункціональний стан малих слинних залоз піднебіння» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221-Стоматологія.

Тема дисертації затверджена на засіданні проблемної комісії «Стоматологія» Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (протокол №53 від «27» вересня 2017 року) та на засіданні вченої ради навчально-наукового інституту післядипломної освіти Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (протокол №3 від «17» жовтня 2017 року).

Дисертація виконана на базі Полтавського державного медичного університету.

Науковий керівник: доктор медичних наук, професор Нідзельський Михайло Якович, завідувач кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Полтавського державного медичного університету.

Рецензенти:

- д.мед.н., професор Силенко Юрій Іванович, що має 4 наукові публікації, опубліковані за останні п'ять років за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких 1 публікація у виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus; 1 публікація у виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science; не входив до складу разових спеціалізованих рад більше восьми разів протягом останнього року та не входить до числа близьких осіб здобувача; здобув ступінь доктора медичних наук.

наук більш ніж за п'ять років до моменту створення одноразової ради із захисту кандидатських дисертацій на присвоєння звання доктора філософії.

- д.мед.н., професор Єрошенко Галина Анатоліївна, що має 3 наукові публікації, опубліковані за останні п'ять років за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких 1 публікація у виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus; 2 публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science. Не входила до складу разових спеціалізованих рад більше восьми разів протягом останнього року та не входить до числа близьких осіб здобувача; здобула ступінь доктора медичних наук більш ніж за п'ять років до моменту створення одноразової ради із захисту кандидатських дисертацій на присвоєння звання доктора філософії.

- **Слухали:** доповідь аспіранта кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Хілініча Євгенія Сергійовича.

Вельмишановна головуєча! Вельмишановні члени фахового семінару, присутні!

У зв'язку зі зростанням темпів старіння населення планети, не зважаючи на стрімкий розвиток сучасної стоматології, за останні роки збільшилась чисельність осіб із повною втратою зубів і нині в Україні вона становить 28%, а у віковій групі старших 60 років досягає 35% серед усіх стоматологічних пацієнтів. Відомо, що 91-98% знімних пластинкових протезів виготовляються з матеріалів на основі метилметакрилату, і, найбільш вірогідно, що найближчим часом жоден із нових запропонованих матеріалів не зможе їх витіснити.

Та попри всі переваги такі протези є комбінованими подразниками, які негативно впливають на слизову оболонку протезного ложа та її нервово-рецепторний апарат у вигляді механічної, хіміко-токсичної, сенсibiliзуючої та термоізолюючої дії.

Метою роботи стало довести залежність морфо-функціональної організації малих слинних залоз піднебіння від впливу знімних пластинкових протезів із акрилатів та встановити механізм їх пошкодження у різні терміни користування протезами.

Для досягнення мети поставили 6 завдань:

1. Розробити апарат для визначення температури та тиску базису повного знімного протеза на слизову оболонку піднебіння.

2. Вивчити температурні показники та показники тиску слизової оболонки до протезування та в різні терміни користування повними знімними протезами.

3. Дослідити стан секреції малих слинних залоз піднебіння – кількість слиновиділення та швидкість.

4. Вивчити зміни мікробного балансу слизової оболонки піднебіння під базисом повного знімного протеза.

5. Дослідити в експерименті структурну організацію малих слинних залоз піднебіння під дією розчину мономеру пластмаси «Фторакс».

6. На підставі отриманих результатів встановити механізм пошкодження малих слинних залоз піднебіння у різні терміни користування повним знімним пластинковим протезом та запропонувати засоби профілактики.

При виконанні роботи використовували клінічні, клініко-лабораторні, експериментальні та статистичні методи дослідження. Дизайн дослідження представлено на слайді.

Нами обґрунтовано необхідність розробки та створено пристрій для визначення температурних показників та тиску повного знімного протеза на слизову оболонку піднебіння, отримано патент на корисну модель.

Для участі в дослідженнях включили 47 пацієнтів із повною втратою зубів за їх інформованої згоди на проведення ортопедичного лікування й подальшої участі у дослідженнях та 11 осіб із інтактними зубними рядами. Для чистоти експерименту обрали пацієнтів, яким вперше виготовляли повні протези з базисної пластмаси «Фторакс». Експеримент проводили на 32 щурах згідно всіх вимог. Розподіл тварин представлено на слайді.

За даними термометричних досліджень слизової оболонки піднебіння в беззубих пацієнтів до накладання протезів встановили, що показники температури нижчі на $1,5^0-2^0$ С, ніж в осіб із інтактними зубними рядами. Спостерігали зміни температури в динаміці – при відкритому та закритому роті, різниця в показниках склала $1,5^0-1,7^0$ С.

На першу добу користування протезами при відкритому роті температура підвищилась на 2^0 , при закритому – на $1,5^0$. Через 7 діб спостерігається підвищення температури у порівнянні з показниками до накладання протезів – на $3,2^0$ при закритому роті та на $2,7^0$ при відкритому. Такі результати свідчать про виникнення «парникового ефекту» та реакцію слизової оболонки протезного ложа на дію акрилового базису протезу як чужорідного тіла.

На 30 добу спостерігали незначне пониження температури в межах $0,3^0-0,5^0$ С як при відкритому, так і при закритому роті, що вказує на певну адаптацію до протеза, але не зменшує його впливу на підлеглі тканини.

Через 3 місяці користування протезами температура при відкритому роті підвищилась на $0,5^0$; при закритому практично залишилась на тому ж рівні, що й на 30 добу, що свідчить про сталий «парниковий ефект» під базисом протеза.

Впродовж 6, 12, 24 та 36 місяців спостерігали сталі температурні показники як при відкритому, так і при закритому роті у порівнянні з 30 добою. Різниця складала всього $0,2^0-0,3^0$ С, що є не суттєвим і не зменшує явища «парникового ефекту».

Дослідження тиску проводили при різних навантаженнях: у стані спокою, при мінімальному навантаженні – змикання зубних рядів у центральній оклюзії та при максимальному навантаженні. Через добу після здачі протезів спостерігається незначне зменшення показників тиску при різних навантаженнях у порівнянні з такими до початку користування протезами. На сьому добу тиск на слизову оболонку починає зростати і показники при різних навантаженнях сягають таких до початку користування протезами.

Достовірне зростання показників тиску спостерігали через 30 діб користування протезами. Особливо значно збільшується тиск на слизову оболонку при максимальному навантаженні – в 2 рази у порівнянні з даними до початку користування й 1-ої доби.

Дані спостережень через 3 і 6 місяців свідчать, що тиск протезів на підлеглі тканини поступово зростає і досягає найбільших величин, особливо при максимальному навантаженні – показники в 2,5 рази вищі за показники до початку користування та в 2 рази вищі за дані 7-ої доби.

Через 12 місяців користування протезами спостерігається незначне збільшення тиску у стані спокою та при мінімальному навантаженні, тоді як при максимальному навантаженні показники тиску дещо зменшуються.

Незначне зменшення тиску на тканини протезного ложа спостерігали через 24 та 36 місяців користування протезами у порівнянні з 6-м місяцем. Показники тиску в цей період наблизились до таких 30-ї доби.

Впродовж користування протезами два і більше років спостерігаємо досить стабільні показники тиску протезів на слизову оболонку у порівнянні з такими у період звикання до протезів.

Дослідженнями швидкості секреції у пацієнтів із інтактними зубними рядами встановлено, що вона складає $0,006$ мг/с, тоді як у беззубих пацієнтів – $0,002$ мг/с. У першу добу після накладання протезів слиновиділення збільшується в два рази у порівнянні з даними до протезування. Така картина спостерігається і на сьому добу.

Через 30 днів після накладання протезів швидкість слиновиділення зменшилась до рівня до протезування, проте кількісні показники були вищими майже в два рази. З третього місяця користування протезами спостерігається постійне зменшення секреторної активності малих слинних залоз піднебіння і до 36 місяців швидкість слиновиділення стала меншою в два рази у порівнянні з даними до протезування. Через 36 місяців настає їх

виснаження, яке характеризується гіпосалівацією, що може бути причиною сухості слизової оболонки протезного ложа.

За допомогою змивів із слизової оболонки піднебіння та з базису повного протезу на верхню щелепу проводили дослідження мікробного балансу. За даними досліджень встановили, що кількість мікроорганізмів на слизовій оболонці протезного ложа до протезування в межах норми і є характерною для пацієнтів із повною втратою зубів, представлена в основному аеробами, факультативними і облігатними анаеробами, що підтверджують літературні дані інших досліджень. На поверхні базису повного знімного протезу на верхню щелепу перед його введенням у порожнину рота виявили мінімальну кількість мікроорганізмів, характерних для нормальної флори порожнини рота.

Дослідження кількісних показників мікрофлори через одну добу після накладання протезів встановили збільшення мікроорганізмів на 30% як на слизовій оболонці протезного ложа, так і в змивах із піднебінної частини повного протеза.

Значне достовірне збільшення кількості мікробів – практично в 5 разів, виявили у змивах із базису протеза верхньої щелепи на 7-му добу. На слизовій оболонці спостерігали незначне збільшення мікроорганізмів у порівнянні з 1-ою добою і дещо вищі показники – на 55%, у порівнянні з показниками до користування протезами.

Після 30-ти діб користування протезами кількість мікроорганізмів на слизовій оболонці під протезом і в змивах із базису поступово зростала. Через 3 місяці користування протезами виявили збільшення в 2 рази кількості мікробів на слизовій оболонці у порівнянні з даними до протезування та майже в 9 разів у змивах із базису протеза у порівнянні з показниками до його накладання у порожнині рота.

Подальші дослідження встановили, що чим довше пацієнти користуються протезами, тим зростає обсіменіння мікроорганізмами слизової оболонки протезного ложа і базису протеза. Максимальні показники виявили у пацієнтів після 2 та 3-ьох років користування протезами. Було встановлено, що кількість мікробів на слизовій оболонці під базисом протеза збільшилась у 4 рази у порівнянні з показниками 1-ої доби після здачі протезів, тоді як у змивах із самих базисів у 11 разів.

Встановлено й зміни видового складу мікроорганізмів: до протезування мікрофлора слизової піднебіння представлена стрептококами, лактобактеріями, нейсеріями, пневмококами, фузобактеріями та іншою непатогенною флорою; суттєві зміни видового складу мікрофлори відбуваються починаючи з 30 доби користування протезами. Зменшується кількість лактобактерій, деяких видів стрептококів, нейсерій і з'являються умовно-патогенні види – *St. aureus*, дріжджеподібні гриби роду *Candida*

albicans. З 6-го місяця спостерігається подальше зменшення непатогенної флори, особливо лактобактерій, наростає патогенна флора – *St. Pyogenes* та *St. faecalis*, кишкова паличка, значно збільшується кількість дріждеподібних грибів, особливо у змивах із базисів протезів. Така картина зберігалась протягом подальшого періоду спостережень.

В експерименті встановлено, що в нормі в підслизовій основі твердого піднебіння інтактних білих щурів слинні залози сумарно займають 36% об'єму, решту – 64%, приходить на сполучну тканину.

Через 30 діб дії мономеру спостерігали значне збільшення товщини покривного шару епітелію слизової оболонки залозистої зони твердого піднебіння щурів. Необхідно відзначити значне збільшення товщини останнього у порівнянні з контрольною групою; збільшення кількості ділянок із 2-3 рядним розташуванням базальних епітеліоцитів, що свідчило про підвищення їх проліферативної активності. В порівнянні з контрольною групою у базальному і шипуватому шарах помітно збільшилася кількість інтраепітеліальних лімфоцитів, спостерігали появу кератинових кіст, що свідчить про наявність запального процесу в підлеглий сполучній тканині. Мало місце, переважно в нижніх парабазальних рядах шипуватих клітин, значне збільшення кількості епітеліоцитів із явищами гідропічної дистрофії. У всіх щурів даної групи спостерігали збільшення товщини рогового шару епітелію до 36,7 мкм.

Нами встановлено, що в 2-ій групі на 30-ту добу спостерігається збільшення товщини всього епітеліального пласта, явища гіпер- і дискератозу; у власній пластинці слизової оболонки явища повнокрів'я, збільшення лімфоцитів, нейтрофільних та еозинофільних лейкоцитів, виросла відносна кількість сполучної тканини, що можна розцінити як прояв компенсаторно-присосовної реакції у відповідь на дію мономеру.

Через 3 місяці патологічні зміни посилилися, як в покривному епітелії, так і у власній пластинці слизової оболонки – мало місце суттєве збільшення товщини епітеліального пласта до 230 мкм; наявність обширних некротичних ділянок округлої форми, які займали як сосочковий, так і сітчасті шари, рясно інфільтровані нейтрофільними поліморфноядерними лейкоцитами, деякі з яких були зруйновані, що відповідає гострому абсцесу, який формується і є однією з морфологічних форм прояву ексудативного гнійного запалення. У піднебінних слинних залозах виявили наявність значно розширених ділянок із помітним сплюсненням епітеліального вистилання у великих вивідних протоках. Також спостерігали потовщення прошарків сполучної тканини довкола великих і середніх вивідних протоків, що свідчить про розвиток склеротичних процесів у слинних залозах.

У кінцевих відділах слинних залоз у порівнянні з даними 30 доби збільшилася кількість секреторних епітеліоцитів із зміненими

тинкторіальними властивостями, що побічно може свідчити про зниження їх секреторної активності.

Через 6 місяців спостерігали посилення патологічних змін у слизовій оболонці піднебіння та суттєві зміни структури малих слинних залоз: у роговому шарі покривного епітелію повсюдно поряд із з роговими лусками зустрічалися деформовані епітеліоцити з пікнотичними фрагментованими ядрами. Сам роговий шар у порівнянні з інтактною групою тварин був помітно потовщений. В сосочковому і в сітчастому шарах власної пластинки були виражені склеротичні і атрофічні зміни, які проявлялися зменшенням лінійних розмірів і деформацією сполучнотканинних сосочків, наявністю значних за довжиною гомогенних, безклітинних ділянок із хаотично орієнтованими потовщеними колагеновими волокнами.

У піднебінних слинних залозах досить часто зустрічалися розширені, кістозно-змінені, вивідні протоки. У останніх виявляли десквамовані епітеліальні клітини, секрет, яких загустів. Наявність подібного секрету може свідчити про зміни фізико-хімічних властивостей слини, що в свою чергу може бути наслідком структурних змін.

У дольках слинних залоз мали місце атрофічні зміни, що виявлялися деяким зменшенням лінійних розмірів і деформацією кінцевих відділів, та явища склерозу. Окремі ацинуси були значно розширені, містили надмірну кількість секрету, десквамовані епітеліоцити. За даними морфометричних досліджень відносний об'єм сполучної тканини склав 35%, відносний об'єм секреторної паренхіми – 67%.

На підставі отриманих даних температурних показників, показників тиску протезів на слизову оболонку піднебіння, змін кількісного складу мікрофлори порожнини рота та результатів експериментальних досліджень структурної організації слизової оболонки твердого піднебіння щурів під дією мономеру пластмаси «Фторакс» встановлено прямо пропорційну залежність морфо-функціонального стану малих слинних залоз піднебіння від термоізолюючого впливу базису протеза та його тиску на слизову оболонку, дії залишкового мономеру та терміну користування знімними протезами, що уможливило створити гіпотетичну схему основних ланок механізму пошкодження малих слинних залоз базисом протеза. Схема представлена на слайді.

На підставі встановленого механізму негативної дії повних знімних пластинкових протезів на малі слинні залози піднебіння, що призводить до зменшення їх секреторної активності і, як наслідок, сухості слизової оболонки протезного ложа, запропоновано спосіб профілактики виникнення таких ускладнень – полоскання порожнини рота 1% спиртовим розчином хлорофіліпту та натрієвої солі карбоксиметилцелюлози, ефективність застосування якого підтверджена даними спостережень – у 32, 6% пацієнтів спостерігали зменшення запальних змін та сухості слизової на 56-65 %.

На висновках і практичних рекомендаціях дозвольте не зупинятись, вони отримані членами ради.

Дякую за увагу!

Були задані питання, на які дисертант надав вичерпні відповіді.

В дискусії взяли участь: завідувач кафедри пропедевтики хірургічної стоматології, д.мед.н., проф. Новіков В.М., професор кафедри ортодонтії, д.мед.н. Дмитренко М.І., завідувачка кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, д.мед.н., професор Ткаченко І.М., завідувач кафедри експериментальної та клінічної фармакології з клінічною імунологією та алергологією к.мед.н., доцент Луценко Р.В., завідувачка кафедри терапевтичної стоматології, д.мед.н., проф. Петрушанко Т.О., завідувачка кафедри ортодонтії, д.мед.н., професор Смаглюк Л.В..

1. Актуальність роботи. Кількість пацієнтів, що мають потребу в протезуванні знімними ортопедичними конструкціями зубних протезів, залишається високою, і з віком тільки зростає. Особливо за останні роки збільшилась чисельність пацієнтів із повною втратою зубів. Така тенденція спостерігається як в Україні, так і в світі, про що свідчать дані ВОЗ та багатьох досліджень. Необхідно відзначити, що спостерігається тенденція до неухильного зростання кількості осіб із повною втратою зубів не тільки за рахунок збільшення тривалості життя, але й поширеності стоматологічних захворювань, які значно зросли за останнє десятиріччя серед осіб працездатного віку.

Багатьма дослідженнями встановлено, що протезування знімними пластинковими протезами потребує 56% населення віком після 50 років, а після 70-ти років потреба сягає 77%, при цьому питома вага повних знімних пластинкових протезів серед загальної частки знімних протезів висока і за даними різних авторів складає 47-75%. Чисельність осіб із повною відсутністю зубів серед стоматологічних пацієнтів нині в Україні становить 28%, а у віковій групі старше 60 років досягає 35%.

Аналіз багатьох досліджень вказує, що навіть стрімкий розвиток клінічного матеріалознавства, впровадження в практику ортопедичної стоматології сучасних матеріалів для базисів знімних пластинкових протезів – поліпропілену, нейлону інших, не зменшив відсоток повних знімних протезів, виготовлених із акрилових пластмас і сягає він від 91 до 98%. Такі дані свідчать проте, що метакрилати залишаються найбільш розповсюдженим та вживаним матеріалом для таких протезів і, напевно, що найближчим часом жоден із нових запропонованих матеріалів не зможе зайняти їх нішу в клініці.

Проблема взаємовідношення тканин порожнини рота з повними знімними протезами, виготовленими з акрилатів, є однією з основних у клініці ортопедичної стоматології як у період адаптації до них, так і у віддалені терміни користування.

В останні роки науковцями значна увага приділяється експериментальним і клінічним дослідженням щодо вивчення впливу зубних протезів, виготовлених із різних конструкційних матеріалів, на секреторну функцію слинних залоз. Деякими дослідженнями встановлено, що повні знімні пластинкові протези, виготовлені з акрилатів, негативно впливають на стан секреції слинних залоз за рахунок токсичної дії на них залишкового мономеру. Проте, проведений аналіз літературних джерел свідчить, що недостатньо вивчалось питання впливу знімних пластинкових протезів із метакрилату на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння. Особливої уваги заслуговує вивчення питання пошкодження малих слинних залоз піднебіння базисом повного протезу на верхню щелепу та внаслідок цього зміну їх секреції в залежності від термінів користування протезами. Актуальним є встановлення основних ланок пошкодження структурної організації малих слинних залоз піднебіння базисом протезу, що уможливить в подальшому створити механізми запобігання цьому..

2. Тема дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії затверджена на засіданні проблемної комісії «Стоматологія» Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (протокол №53 від «27» вересня 2017 року) та на засіданні вченої ради навчально-наукового інституту післядипломної освіти Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (протокол №3 від «17» жовтня 2017 року).

3. Зв'язок теми із державними або галузевими науковими програмами та планами робіт установи. Дисертаційна робота є фрагментом комплексної ініціативної науково-дослідної теми кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Полтавського державного медичного університету (м. Полтава) «Вплив стоматологічних конструкцій й матеріалів на протезне ложе та адаптаційні можливості організму», № державної реєстрації 0116U004188 ІН.02010824, а її автор є безпосереднім виконавцем окремих розділів та фрагментів даної НДР.

4. Особистий внесок здобувача у дисертації. Дана дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора, яка виконана та написана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Разом із науковим керівником визначено напрям основних досліджень, сформульована мета та завдання, обрано методологію досліджень.

Дисертантом самостійно проведено науковий інформаційно-патентний пошук, особисто проведено відбір, систематизація, реферування та аналіз наукових джерел літератури з досліджуваної проблеми.

Набір пацієнтів для проведення досліджень, їх обстеження, ортопедичне лікування, клінічні дослідження стану слизової оболонки та малих слинних залоз піднебіння, температурних показників та показників тиску, визначення кількісних показників секреції та швидкості слиновиділення малими слинними залозами виконані автором на кафедрі

післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Української медичної стоматологічної академії (на даний час Полтавського державного медичного університету).

Експериментальні дослідження, а саме: моделювання пошкодження малих слинних залоз розчином мономеру акрилової пластмаси «Фторакс» на щурах проводили на базі віварію Української медичної стоматологічної академії. Препарати для морфологічних досліджень виготовляли на базі лабораторії Полтавського обласного патологоанатомічного бюро згідно угоди про спільну діяльність.

Гістологічні та морфометричні дослідження морфо-функціонального стану малих слинних залоз слизової оболонки піднебіння проводили на базі кафедри патологічної анатомії із секційним курсом Української медичної стоматологічної академії під керівництвом завідувача кафедрою проф. Старченка І.І.

Спільно з науковим керівником проаналізовано отримані результати досліджень, сформульовані висновки та практичні рекомендації. В опублікованих із співавторами статтях основна частка виконаної роботи належить здобувачу. Особисто автором написана та оформлена дисертаційна робота.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація Хілініча Є.С. виконана на високому методичному та науковому рівні. Автор використав інформативні методи досліджень: клінічні, клініко-лабораторні, експериментальні (гістологічний, морфометричний) та статистичні. Мета і завдання, які поставлені для її досягнення, сформульовані чітко і цілком реалізовані у викладених результатах власних досліджень і висновках.

Дисертант послідовно і логічно виклав встановлені факти, підтвердив їх ілюстративним (мікрофотографії гістологічних препаратів, рисунки) та численним цифровим матеріалом (таблиці із статистично опрацьованими цифровими даними), що сукупно є доказово-документальним підтвердженням проведених досліджень, полегшують сприйняття матеріалу, підкреслюють високу ступінь обґрунтованості дисертаційних положень, формують уяву щодо впливу знімних пластинкових протезів на морфо-функціональний стан та секрецію малих слинних залоз піднебіння.

Достовірність отриманих результатів базується на дослідженні достатньої кількості матеріалу: 47 пацієнтів з повною втратою зубів для ортопедичного лікування та проведення клініко-лабораторних досліджень до протезування і в різні терміни користування повними знімними протезами та 32 піддослідних тварин (щурів). Робота виконана за інформованої згоди пацієнтів на проведення такого лікування й подальшої участі у дослідженнях та у відповідності до Гельсінської декларації всесвітньої медичної асоціації щодо етичних принципів медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта та з дотриманням біоетичних норм, про що свідчить витяг з протоколу засідання комісії з етичних питань та біоетики Української медичної стоматологічної академії МОЗ України № 165 від 22.02.2018 року.

Вміст наукової роботи з її обґрунтуванням та кількістю ілюстративного матеріалу є достатніми для узагальнень і висновків, що містяться в рукописі дисертації.

Висновки і практичні рекомендації логічно базуються на основних положеннях роботи, відповідають поставленим завданням дисертаційного дослідження, дозволяють стверджувати про достатній рівень обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, що доповідались на численних науково-практичних форумах різного рівня.

На основі вище вказаного є всі підстави стверджувати, що автором досягнуто мети роботи – доведено залежність морфо-функціональної організації малих слинних залоз піднебіння від впливу знімних пластинкових протезів із акрилатів та встановлені механізми їх пошкодження у різні терміни користування протезами.

6. Характеристика первинної документації. Первинний матеріал представленої дисертації складається з: матеріалів по плануванню дисертації, медичних карток стоматологічного хворого – 47 штук;; інформації для учасника дослідження і форма згоди – 47 штук; карток обстеження пацієнта – 47 штук, із занесеними даними всіх видів досліджень, які проводились; протоколів експериментальних досліджень на щурах з результатами морфологічних досліджень – 1 загальний протокол і 32 протоколи використання 32 щурів лінії Вістар (до кожного протоколу додається парафіновий блок та мікроскопічні препарати); протоколів дослідження температурних показників у пацієнтів у різні терміни користування повними знімними протезами – 9 шт., оформлені згідно вимог, мають всі цифрові дані, дані статистичної обробки, необхідні підписи; протоколів досліджень тиску повних знімних протезів на слизову оболонку протезного ложа у пацієнтів у різні терміни користування ними – 8 шт.; протоколів досліджень стану секреції малих слинних залоз піднебіння у різні терміни користування повними знімними протезами (кількість слини, швидкість слиновиділення) – 9 протоколів; протоколів мікробіологічних досліджень змивів із слизової оболонки протезного ложа та з базисів повних знімних пластинкових протезів до протезування та в різні терміни користування ними – 9 протоколів; пристрою для визначення температури та тиску повних знімних протезів на слизову оболонку протезного ложа, паспорту і інструкції з його експлуатації; документації для патентування пристрою для визначення температури та тиску повних знімних протезів на слизову оболонку протезного ложа.

Цифровий матеріал у перевірених комісією документах базується на фактичному матеріалі проведених аспірантом досліджень. Достовірність результатів підтверджується матеріалами статистичної обробки.

Подані документи у повному обсязі, оформлені належним чином (пронумеровані, прошнуровані, скріплені печаткою). Порушень у веденні і оформленні первинних документів не знайдено.

7. Заключення комісії з питань етики. Комісія з етичних питань та біоетики Полтавського державного медичного університету (протокол №194 від 26.05.2021 р.) вважає, що дисертація Хілініча Євгенія Сергійовича на тему «Вплив зубних пластинкових протезів на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння» відповідає всім етичним вимогам, принципам Гельсінської декларації, прийнятої Генеральною асамблеєю Всесвітньої медичної асоціації (1997-2000р.), Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину (1997р.), відповідним положенням ВООЗ, Міжнародної ради медичних наукових товариств, Міжнародного кодексу медичної етики (1983р.), що повністю виключає обмеження інтересів хворого і нанесення шкоди його здоров'ю; проведені експериментальні дослідження відповідають етичним вимогам Правилам гуманного ставлення до тварин згідно вимог Токійської декларації Всесвітньої медичної асоціації та правилам етичних принципів експериментів над тваринами, які схвалені Першим національним конгресом з біоетики (2001).

8. Наукове значення роботи.

Уперше з метою вивчення впливу базисів повних знімних пластинкових протезів, виготовлених із акрилатів, на слизову оболонку протезного ложа і піднебіння зокрема, створено та запропоновано пристрій для визначення температури слизової оболонки та тиску протеза на тканини протезного ложа верхньої щелепи. За допомогою запропонованого пристрою встановлені зміни температурних показників та тиску у різні терміни користування повними знімними протезами.

За власною методикою проведена оцінка стану секретії малих слинних залоз піднебіння в залежності від мікробного балансу в порожнині рота, температурних показників слизової оболонки та наявності в ній запальних процесів в різні терміни користування протезами.

Вперше в експерименті на щурах створена модель пошкодження малих слинних залоз слизової оболонки піднебіння мономером акрилової пластмаси та встановлені зміни їх морфологічного стану у різні терміни дії розчину мономеру.

Виявлена прямо пропорційна залежність морфо-функціонального стану малих слинних залоз піднебіння від термоізолюючого впливу базису протеза та його тиску на слизову оболонку, дії залишкового мономеру та терміну користування знімними протезами.

Дослідженнями встановлена наявність гострих запальних процесів у малих слинних залозах піднебіння та посиленого слиновиділення в ранні терміни користування повними знімними протезами, яке в подальшому за рахунок мікробіологічних змін на фоні підвищеної температури слизової переходить у хронічне запалення й призводить до дистрофічних та атрофічних процесів у слинних залозах і, як наслідок, зниження рівня секретії, що стає причиною сухості слизової оболонки та ще більшого

пошкодження самих залоз і погіршення ефективності користування протезами.

Запропоновано спосіб профілактики ускладнень з боку тканин протезного ложа верхньої щелепи і, зокрема, малих слинних залоз – полоскання порожнини рота розчином на основі натрієвої солі карбоксиметилцелюлози та 1 % спиртового розчину хлорофіліпту.

9. Теоретичне значення роботи.

Дані про морфо-функціональну організацію малих слинних залоз піднебіння під дією розчину мономеру акрилової базисної пластмаси можуть слугувати в якості наукового та методологічного підґрунтя для подальшої розробки методів профілактики та лікування патологічних процесів, які виникають у порожнині рота у різні терміни користування протезами.

Окремі аспекти дисертаційної роботи мають теоретичне значення для підготовки здобувачів вищої освіти і були впроваджені в навчальний процес кафедр стоматологічного профілю Української медичної стоматологічної академії, м. Полтава: післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів, ортопедичної стоматології з імплантологією, пропедевтики ортопедичної стоматології. А також використовуються в навчальному процесі кафедри стоматології навчально-наукового інституту післядипломної освіти Івано-Франківського національного медичного університету.

10. Відповідність вимогам до оформлення дисертації. Дисертаційна робота Хілініча Євгенія Сергійовича на тему «Вплив зубних пластинкових протезів на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння» повністю відповідає вимогам до оформлення такого рівня кваліфікаційних наукових праць, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 із змінами, внесеними Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019; побудована за традиційною схемою і містить основні структурні елементи (титульний аркуш, анотацію, зміст, основну частину, список використаних джерел, додатки). Обсяг основного тексту дисертації відповідає пунктам 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013р. №567.

Рукопис дисертації викладений на 190 сторінках комп'ютерного тексту, з яких 131 основного змісту роботи; складається з анотації українською і англійськими мовами, переліку наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації; вступу, 4 розділів, які включають огляд літератури, матеріали і методи дослідження, 2 розділи результатів власних досліджень; аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку літературних джерел, додатків. Список літератури складається з 260 літературних джерел, з яких 170 – кирилицею, 90 – латиницею. Роботу ілюстровано 10 таблицями, 27 рисунками, з яких 19 – фотографії.

11. Практичне значення роботи. Результати клінічних, клініко-лабораторних та експериментальних досліджень дозволили створити схему патогенезу виникнення ускладнень у тканинах протезного ложа верхньої щелепи при користуванні повними знімними протезами із акрилових пластмас і запропонувати спосіб їх профілактики.

В клініці ортопедичної стоматології для об'єктивної оцінки клінічного стану тканин протезного ложа у пацієнтів із беззубими щелепами, які користуються повними знімними пластинковими протезами, рекомендуємо визначати показники тиску та температури слизової оболонки під базисом протезу, як маркерів його впливу на підлеглі тканини; проводити заміну таких протезів через 2 роки їх використання.

Для профілактики негативного впливу повних знімних пластинкових протезів із акрилатів на слизову оболонку протезного ложа, появи її сухості та попередження порушення секреції малих слинних залоз рекомендуємо для полоскання порожнини рота розчином натрієвої солі карбоксиметилцелюлози та 1 % спиртовим розчином хлорофіліпту.

Отримані результати досліджень та наукові розробки впроваджені в клінічну практику ортопедичних відділень КУ «Чернівецька обласна консультативна стоматологічна поліклініка», КП «Чернігівська обласна стоматологічна поліклініка» Чернігівської обласної ради та КНП «Полтавський обласний центр стоматології – клінічна стоматологічна поліклініка» Полтавської обласної ради.

12. Повнота опублікування результатів дисертації. Результати наукових досліджень за темою дисертаційної роботи Хілініча Євгенія Сергійовича «Вплив зубних пластинкових протезів на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння» опубліковані у відповідності до вимог Наказу Міністерства освіти і науки України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» від 23.09.2019 №1220. Основні положення дисертації опубліковано в 8 наукових працях, із яких 6 статей, у тому числі 3 статті у фахових журналах, затверджених МОН України (одна з них одноосібна); 2 статті в українському виданні, яке індексується міжнародною наукометричною базою Web of Science; 1 стаття у науковому виданні країни Європейського союзу (Польща), проіндексованому у базі даних Scopus; отримано патент України на корисну модель та свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію. Опубліковані праці повністю охоплюють всі розділи дисертації.

13. Апробація результатів дисертації. Результати та основні положення дисертації апробовані на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема, на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні питання післядипломної освіти та клінічної медицини (Полтава, 2018); всеукраїнській науково-практичній конференції лікарів-інтернів «Актуальні питання клінічної медицини» (Полтава, 2019);

всеукраїнській науковій конференції молодих учених «Медична наука у практику охорони здоров'я» (Полтава, 2019).

14. Особистий внесок здобувача до наукових праць.

Публікації в яких були опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Хілініч ЄС. Роль малих слинних залоз у забезпеченні гомеостазу порожнини рота та їх зміни під дією різних чинників. Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. 2018; 2 (62): 288-293.
2. Хілініч ЄС, Давиденко ВЮ, Нідзельський МЯ, Кузнецов ВВ, Давиденко ГМ. Методи дослідження температурних показників та тиску на слизову оболонку протезного ложа знімних пластинкових протезів. Актуальні проблеми сучасної медицини. 2019; 4 (68): 73-76. *(Здобувач провів літературний пошук, систематизував та проаналізував матеріал, обґрунтував необхідність розробки пристрою, написав статтю).*
3. Хілініч ЄС, Давиденко ВЮ. Структурна організація залозистої зони слизової оболонки твердого піднебіння інтактних білих щурів. Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. 2020; 4 (147): 209–214 *(Здобувач набрав матеріал, провів експериментальні дослідження, проаналізував результати дослідження, оформив необхідну документацію, виконав статистичну обробку та підготував статтю до друку).*
4. Хілініч ЄС, Старченко ІІ, Давиденко ВЮ, Нідзельський МЯ, Давиденко ГМ. Стан та структурна організація залозистої зони слизової оболонки твердого піднебіння білих щурів під впливом мономеру акрилової пластмаси впродовж 30 діб. Світ медицини та біології. 2020; 2 (72): 118–123 *(Здобувач набрав матеріал, провів експериментальні дослідження, проаналізував результати дослідження, оформив необхідну документацію, виконав статистичну обробку та підготував статтю до друку).*
5. Khilinich YS, Davydenko VYu, Starchenko II, Nidzelskiy MYa, Davydenko HM, Kuznetsov VV. The effect of monomer of removable denture base resin on the structural organization of the glandular zone of albino rat hard palate in the experiment. Wiadomości Lekarskie. 2020; T. LXXIII, issue 12, p.1: 2667–2671 *(Здобувач набрав матеріал, провів експериментальні дослідження, проаналізував результати дослідження, оформив необхідну документацію, виконав статистичну обробку та підготував статтю до друку).*
6. Khilinich YS, Davydenko VYu, Nidzelskiy MYa, Davydenko HM, Kuznetsov VV. Correlation between temperature of the mucous membrane and secretion of the hard palate minor salivary glands in different terms of using the full removable dentures. Світ медицини та біології. 2021; 1 (75):

171–175 (Здобувач проводив ортопедичне лікування пацієнтів та спостереження за ними у процесі досліджень; проаналізував результати дослідження, виконав статистичну обробку, написав статтю).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Хілініч ЄС, Нідзельський МЯ, Кузнецов ВВ, Давиденко ЮО, Давиденко ВЮ. Пристрій для дослідження температури та тиску під знімними протезами в порожнині рота. Україна, пат. на корисну модель UA. № 134207.2019. Трав.10 (Здобувач провів літературний пошук, систематизував та проаналізував матеріал, обґрунтував необхідність розробки пристрою, оформив документацію для подачі заявки на отримання патенту).
2. Тарашевська ЮЄ, Хілініч ЄС. Система фіксації знімних протезів. Свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію. РП №0081. 2018 . Лют.5 (Здобувач провів літературний пошук, систематизував матеріал, оформив документацію для подачі заявки на отримання рацпропозиції)..

15. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота Хілініча Євгенія Сергійовича на тему «Вплив зубних пластинкових протезів на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння» відповідає спеціальності 221 – Стоматологія.

16. Характеристика здобувача, його творчий шлях у науці, ступінь його наукової зрілості тощо.

Хілініч Євгеній Сергійович, 1993 року народження, освіта вища, у 2015 році закінчив стоматологічний факультет ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» та здобув кваліфікацію лікаря-стоматолога. У 2015-2017 роках проходив інтернатуру за спеціальністю «Стоматологія» на базі КУ «Полтавський обласний центр стоматології – стоматологічна клінічна поліклініка». Одночасно з проходженням інтернатури навчався в магістратурі за фахом «Стоматологія» на кафедрі пропедевтики терапевтичної стоматології ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», де проявив себе як завзятий фахівець і науковець та здобув кваліфікацію магістра медицини з стоматології. З 01.09.2017 року навчається в очній (денній) аспірантурі на кафедрі післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Української медичної стоматологічної академії.

За період навчання в очній аспірантурі набув теоретичні знання, уміння, навички та відповідні компетентності, передбачені освітньо-науковою програмою підготовки докторів філософії в Українській медичній стоматологічній академії зі спеціальності 221 Стоматологія, оволодів необхідними для здобувача освіти на рівні доктора філософії компетентностями, технікою гістологічних. морфометричних та

мікроскопічних досліджень, методами проведення термометричних досліджень слизової оболонки протезного ложа верхньої щелепи; методологією узагальнення та аналізу одержаних результатів, підготовки оглядових та оригінальних публікацій, оформлення дисертаційної роботи. Постійно поглиблює свої знання з сучасних методів ортопедичного стоматологічного лікування пацієнтів із втратою зубів, з морфології тканин порожнини рота та суміжних дисциплін. У своїй роботі дотримується принципів біомедичної етики та академічної доброчесності. Користується авторитетом у співробітників кафедри, університету та лікарів-інтернів.

17. Результати перевірки на наявність неправомірних запозичень.

Полтавський державний медичний університет має внутрішню систему перевірки академічних текстів на наявність запозичень. Академічні тексти перевіряються на основі Положення «Про порядок перевірки в Полтавському державному медичному університеті текстових документів – магістерських, кандидатських і докторських дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність плагіату», що базується на чинному законодавстві України. Публікації та дисертаційна робота Хілініча Євгена Сергійовича «Вплив зубних пластинкових протезів на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння» не містить виявлених текстових та інших запозичень.

ПОСТАНОВИЛИ:

На основі представленої дисертації, прилюдного її обговорення, відповідей на запитання та відгуків офіційних рецензентів, учасники фахового семінару при Полтавському державному медичному університеті вважають, що дисертаційна робота Хілініча Євгенія Сергійовича на тему «ВПЛИВ ЗУБНИХ ПЛАСТИНКОВИХ ПРОТЕЗІВ НА МОРФО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН МАЛИХ СЛИННИХ ЗАЛОЗ ПІДНЕБІННЯ» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 – Стоматологія, виконана при науковому керівництві професора Нідзельського Михайла Яковича, є завершеною, кваліфікованою і самостійною, виконаною на сучасному науково-методичному рівні, науково-дослідницькою працею. Отримані обґрунтовані результати, сукупність яких розв'язує наукове завдання – встановлення залежності морфо-функціональної організації малих слинних залоз піднебіння від впливу знімних пластинкових протезів із акрилатів та механізму їх пошкодження у різні терміни користування протезами; оптимізації діагностичного процесу зі встановлення таких змін та обґрунтування засобів для їх профілактики.

За актуальністю теми, обсягом досліджень, викладеним в роботі матеріалом, обґрунтованістю та об'єктивністю висновків, науковою новизною і значенням практичних рекомендацій дисертаційна робота відповідає вимогам, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.19 р. № 167 зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №979

від 21.10.2020 про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії та може бути поданою до разової спеціалізованої Вченої ради за спеціальністю 221 - Стоматологія.

Висновок прийнято одногolosно.

**Голова засідання,
завідувачка кафедри
дитячої стоматології
д.мед.н., професор**

О.В. Шешукова

**Секретар засідання
доцент кафедри патофізіології
к.мед.н.**

С. В. Денисенко

Рецензенти:

**професор кафедри післядипломної
освіти лікарів - стоматологів,
д.мед.н., професор**

Ю. І. Силенко

**завідувачка кафедри медичної біології,
д.мед.н., професор**

Г.А. Єрошенко